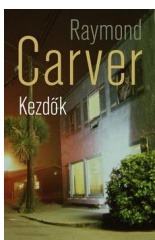

Üres és nehéz

(Raymond Carver: *Kezdők*. Magvető Kiadó, Budapest, 2010)

A hemingway-i elbeszélés hagyományára építő, szikár hangú és lecsupaszított nyelvezetű Raymond Carver élete egy cseppet sem tűnik irigylésre méltónak. Az alkoholista apa által teremtett agresszív családi légkör, a folytonos, embert próbáló anyagi nehézségek, a szellemi munkára fordítható idő hiánya láttán nincs csodálkoznivaló a carveri tematikán és stíluson. Az író azt írta, amit élt, és úgy, ahogy szűkös ideje megengedte: ürességbe csorgó sorsokról, feloldást alig ismerő köznapi drámákról, szinte stilizálatlan, erősen redukált nyelven. A minimalizmust hol vádként, hol erényként megkapó szerző alakjai hús-vér valójuk ellenére rendszerint szánni való holttestek. Jobb esetben csak érzelmileg, máskor tetteik morális szintjén is élettelenek, és csak ritkán, ha az ember kudarcaik okát kutatja, válnak az olvasó szemében valamelyest szerethetővé. De ez a szeretet is voltaképpen a száналombból ered, amit elhibázott életük, nem pontosan körvonalazott, de precíz, egyszerű mondatokkal megsejtetett tragédiájuk felett érzünk.

Vannak könyvek, amelyek felháborítanak, amelyek untatnak, amelyek szórakoztatnak, vagy éppen komoly súlyokat mérnek ki a drámai anyagból a befogadó lelkére. Carver prózájának talán legjellemzőbb vonása, hogy mérhetetlenül elszomorít. Mindig egy út végét látjuk, lajstromba vesszük a múltat és a következményeket, előre szinte sosem tekintünk. Szemünk az elhagyott külvárosi pázsitra, tönkrement emléktárgyakra, veszekedések sebeire és egy whiskyspohárra mered. Hogyan és hol romlott el az életünk?, kérdezteti Carver szereplőivel. A tárgyilagos, kevés humort és érzelmet felmutató írásokban vergődő alakok riasztó képet adnak a jóléti társadalmi közeg ellenére örök hiányérzettel küszködő lélekről.

Az életmű teljes kiadását célul kitűző Magvető Kiadó *Kezdők* címmel 2010-ben jelentette meg az eredeti novellákból összegyűjtött sorozatindító kötetet. A hangsúly elsősorban az eredeti szón van, hiszen a szerző magyar nyelven eddig megjelent írásai (

Nem ők a te férjed

, Kalligram, 1997) Gordon Lish szerkesztő által radikálisan kigyomlált és nemegyszer átalakított szövegeinek fordításaként ismereteseek előttünk. Lish az első amerikai kiadás előtt, feltehetően az író engedélyével, de alaposan belenyúlt a novellákba. Hol a címet és a dialógust, máshol a konkrét befejezést írta át, mindezt a carveri prózanyelv kicsiszolása, tehát a szövegek hatásának fokozása végett. Irodalomtörténeti szempontból érdekes helyzet állt elő: ugyanazon szövegeknek két angol és két magyarra fordított változata is rendelkezésünkre áll, ami izgalmas filológiai összevetésekre ad lehetőséget.

A *Kezdők* novelláiban mindvégig közös a Carverre olyannyira jellemző stílus: összeszedett tömörség, egyszerű mondatok, hétköznapi nyelvhasználat, kurta dialógusok, látszólag homogén történetek, amelyek héja alatt mindig valami finom feszültség lüktet. A narrátor Carver végig hermetikusan kívül marad szereplőin, még a legnaturalistább leírásaiban is megtalálható némi diszkréció. Nincs itt semmi pszichologizálás vagy filozófia, nincsen írói törekvés, hogy az olvasó szájába rágja a konfliktusok okát és konzekvenciáit. Az emberi kapcsolatok kudarcainak gyökerét tömondatokba szorított párbeszéd, elharapott szavak, sóhajtások, látványtalan mozdulatok formájában fedezzük fel. Ebben a riasztó közegben mintha minden cselekedet és gesztus üres lenne, élő tartalomtól megfosztott, céltalan, ugyanakkor, akár a mindezt leíró szó: pokolian nehéz.

A novellák alakjai sem éppen szimpatikus karakterek, lecsúszott alkoholisták, házasságtörők, keserű, kiábrándult kisemberek, vagy jobb esetben múltjukon töprengő, azon túllépni képtelen csalódottak, középszerűségükben heverő átlagemberek. Mégis, mindezek ellenére olykor észrevehető, észlelhető Carver prózájában egy megejtő, szinte gyengéd viszony, ami az elbeszélőt a figuráihoz fűzi. Az író azon túl, hogy nem kíván erkölcsi ítéletet mondani, néhány tökéletesen elhelyezett és időzített mondattal vagy szóval szerethetővé formálja ellen-hőseit, esendőségüket, téves döntéseiket a sors nevében oldozza fel. Még a *Csak beszélok a csajoknak, hogy elhúzzunk*

elvetemült gyilkosa, Jerry is kiérdemel némi szánalmat a jelenetben, amikor a barátja vállára hajtja a fejét: „De Jerry most már ott állt Bill előtt, és csak lötyögött rajta a ruha, mint akinek semmivé váltak a csontjai. Bill érezte kettejük testének borzalmas közelségét, még karnyújtásnyira sem álltak egymástól. Aztán egy fej hajolt Bill vállára. Bill fölemelte a kezét, s mintha a kettejüket elválasztó távolság miatt legalább ennyi dukált volna, elkezdte lapogatni, simogatni a másikat, s közben eleredtek a könnyei.”

A kötet egy másik kiemelkedő novellája, a címadó *Kezdők* pedig egyenesen megejtő példája a reményhez való ragaszkodás, a szeretetbe vetett hit, röviden, az ember értékeit egy

átmelengető történetben megemelő elbeszélésnek, amelynek utolsó sorai így hangzanak: „Az ablaknál álltam és vártam. Tudtam, hogy még egy darabig nyugton kell maradnom, a szememet a külvilágon kell tartanom, a házon kívül, amíg csak látni lehet valamit.”

Ha az olvasót a *Kezdők* nem sarkallná a nemrég megjelent, soron következő Carver novellagyűjtemény megismerésére (*Befognád, ha szépen kérlek?*, Magvető, 2011), azért még érdemes megnéznie Robert Altman rendezésében az író művein alapuló, humorral gazdagon fűszerezett, 1993-as

Short cuts

(

Rövidre vágva

) című filmet. A zseniális színészeket felvonultató, tarka színekben pompázó alkotás egy emészthetőbb, és nem utolsó sorban sokkal szórakoztatóbbá varázsolt carveri világot tár elénk, megőrizve ugyanakkor annak a felszín alatt húzódó, reménnyel csak gyéren átvilágítható sötéttségét.

Mészáros Urbán Szabó Gábor